Число 6. Рокъ I.

ПРІЯТЕЛЬ ДѢТЕЙ.

Выходитъ въ Коломыи разъ въ мѣсяцъ.

Предплата на цѣлый рокъ 1 злр. 50 кр.

Коломыя.

Червень 1881.

Ѡставите дѣтей приходити ко мнѣ, и не браните имъ: Таковыхъ бо есть цр̃твіе Бж̃іе. (Лук. гл. иі. зач. ч.)

ВЕЛИКІЙ ЕСИ БОЖЕ!

Великій еси Боже!
Вѣщаетъ мнѣ заранье:
Якъ небо на востоцѣ
Зорею загоритъ,
Якъ солнце золотое
На божій свѣтъ спогляне,
А пташка зъ сну збудившись
Пѣснь ранну зазвенитъ; —
Тогды я величаю
Въ малôмъ и во великôмъ
Безмѣрну — вѣчну мудрôсть
Небесного Владики!

Великій еси Боже!
То виджу, коли солнце
Западе по-за горы, —
Якъ изъ-за сребрныхъ хмаръ
Погляне мѣсяць и мирно
Засвѣтитъ въ ôконце;
Якъ тужный звукъ сопѣлки
Розліе ся на ярь; —
Тогды въ звѣздахъ небесныхъ
Славлю я нескôнченну
Твою, Владико, славу,
Що влялъ-есь въ всю вселенну!

Великій еси Боже!
Кто свѣты несчислимі
Обняти умомъ зможе —
Кто гляне въ ту отхлань?
А ты манулъ-есь перстомъ!
И люнули въ подноже
Пристола твого свѣты
Якъ рвучій океанъ....
Великій еси Боже,
Держителю вселенной,
Во всемъ Ты мудрый, славный,
Незмѣрный — нескôнченый!

С. І. Метеля.

ВЕЧЕРЫ ПОДЪ ЛИПОЮ.

Росказы про руску бувальщину, оповѣвъ для молодежи Сидоръ зъ Покутя.

(Дальше.)

Ярославъ I. бувъ то князь побожный и добрый, якихъ мало, — и не дармо назвали его Великимъ и Мудрымъ. Укрѣпивъ бо ôнъ батьковъ роспочате дѣло, т. е. дбавъ о удержанье вѣры христовои; будовавъ церкви, позаводивъ школы, поукрашавъ мѣста и новû творивъ села. А щобы въ краю бувъ порядокъ христіяньскій, зôбравъ и списавъ въ одну книгу всѣ рускû права, що „Правдою рускою" зове ся. И було за Ярослава добре и мирно. Край бувъ великій, а князь его мудрый. Длятого всѣ его сусѣды старали ся съ нимъ въ спокою жити и его пріятелями бути. Король польскій, Казимиръ, оженивъ ся съ его сестрою, Ярослава найстаршій сынъ Володимиръ знову съ польскою королевною, а молодшій Всеволодъ съ греческою королевною; донька була за мужемъ за королемъ норвегскимъ, друга за французскимъ, а трета за угорскимъ.

Кромѣ Володимира и Всеволода були у Ярослава еще сыны: Изяславъ, Святославъ, Вячеславъ и Игоръ. Найстаршій Володимиръ умеръ еще за житя отця, а межи осталыхъ пять роздѣливъ отець свôй край. Такъ бо зробили его предки, отець и дѣдъ, такъ и внукъ робивъ. Умераючи, такъ говоривъ до сынôвъ: „Кіевъ и Новгородъ даю тобѣ, найстаршій сыну Изяславе, а вы другû молодшû почитайте его яко мене, а Богъ буде съ вами."

Черезъ таке устройство загадавъ бувъ Ярославъ утримати землю руску въ цѣлости. Такъ однакожь не стало ся. Родина Рюриковичôвъ розможила ся дуже и бôльше якъ 70 князôвъ осѣло на рускои земли, и ани одинъ не слухавъ волѣ Ярослава, бо кождый хотѣвъ бути паномъ. Настала отже долга вôйна межи князями великими и удѣльными, будь-то о престолъ Кіевскій, будь-то о независимôсть своего княжества.

Великими князями въ тôмъ часѣ були: **Изяславъ**, сынъ Ярослава, — **Всеволодъ**, братъ Изяслава, — **Святополкъ**, вуечный братъ, (за Святополка живъ въ Кіевѣ лѣтописецъ Несторъ, о которôмъ мы перше згадовали), **Володимиръ Мономахъ**, сынъ Всеволода.

Зъ помежи великихъ князôвъ, якû и пôзнѣйше владѣли, бувъ князь Володимиръ Мономахъ однымъ зъ найславнѣйшихъ. Мономахомъ назвала его мати по имени своего отця, греческого царя Константина Мономаха. Ôнъ ставъ великимъ княземъ, маючи уже 60 лѣтъ вѣку, а греческій царь Алексій Мономахъ приславъ ему въ дарѣ корону Монахову, золотый ланцухъ, золоте державне яблоко, берло и иншû царскû одежи, въ которû и теперѣшнû царѣ Россіи уберають ся всегда въ часѣ коронаціи.

Володимиръ Мономахъ зъумѣвъ привести згоду межи рускими князями, которû его любили и почитали, и була на Руси знова згода и любовь якъ за Володимира Великого и Ярослава Мудрого, а даже найбôльшû вороги Руси усмирились передъ нимъ, а неспокôйныхъ примушавъ мечемъ до супокою. Въ протягу своего тринайцатьлѣтного княженя сдѣлавъ ажь 83 бôльшихъ военныхъ походôвъ, а меншихъ еще бôльше. За Мономаха упокоивъ ся такожь Несторь, а Володимиръ самъ описавъ свое владѣніе въ сочиненію „Духовне поученье своимъ дѣтямъ," где ôтзываесь ôнъ до своихъ дѣтей межи иншимъ и такъ: „Дѣти мои! не забудьте о бѣдныхъ, кормѣтъ ихъ, и памятайте, що всяке достоянье есть Боже и поручено намъ тôлько на якійсь часъ. Будьте отцями сиротъ. Не оставляйте слабыхъ; не страшѣтъ ся видѣти мертвыхъ, бо всѣ мы умремъ. Не уживайте на пусте имени Божого. Въ господарствѣ пильно за всѣмъ смотрѣтъ, не спускаючись на слугъ. Привитайте всякого человѣка, коли мимо васъ иде. Человѣкъ повиненъ всегда занимать ся дѣломъ: въ дорозѣ, на кони (т. е. въ вôйнѣ), дома; не умѣючи дѣла, мѣсто пустыхъ мыслей, говорѣтъ на память молитвы, або повторяйте хотяй саму коротку а прекрасну: Господи помилуй! Не засипляйте николи безъ земного поклона, и нехай не застане васъ солнце на ло-

жи. Идѣтъ рано въ церковь воздати Богу хвалу ранву. Охорона Божа надежнѣйша надъ человѣческу. Старого человѣка почитайте яко отця, а молодого якъ брата. Строго сохраняйте законъ и присягу. Гостей и пословъ почитайте, бо они роспускаютъ въ чужихъ земляхъ и добру и злу славу.“

По его смерти ставъ великимъ княземъ сынъ его найстаршій, Мстиславъ, такожь князь умный и хоробрый. Потôмъ були еще великими князями: Ярополкъ, братъ, — Вячеславъ, братъ попередного, — Всеволодъ Ольговичь, кревнякъ, — Игоръ Ольговичь, братъ, Юрій Довгорукій, наймолодшій сынъ Мономаха, и иншѝ. Въ часѣ Юрія ослабило ся уже княжество кіевске такъ, що новѝ повставали и не турбовали ся уже за князя великого. Край рускій на вѣки вѣчнѝ роздѣливъ ся.

Дѣяло ся то въ XII. стодѣтію, власне тогды, коли Русь дуже перелюднила ся, ба и князями своими по части незадоволена була. Юрій, котрый бувъ княземъ Зуздальскимъ, и котрый за свое лакомство посѣданя чужихъ княжествъ, Долгорукимъ прозванъ бувъ, загадавъ зъ свого малого краю велику державу утворити. Се му удало ся, бо удавши ся на пôвнôчь, где чужѝ народы чухоньскѝ, помѣшанѝ съ Русинами жили, утворивъ Русь залѣску, нибы то Русь за лѣсами, котрѝ єю ôтъ Руси кіевскои дѣлили. Называла ся она такожь Русею суздальско-московскою, бо Москва була еи головнымъ мѣстомъ. И зъ тои то Руси утворила ся нынѣшна велика держава российска, котрою нынѣ царѣ владѣютъ. (Нынѣшный царь называе ся Александрф III., которого портретъ въ сей газетцѣ помѣстимъ. Нынѣ головнымъ мѣстомъ России не есть уже Москва але Петербургъ.)

Володимиръ Мономахъ.

Въ той самъ часъ (т. е. въ XII. вѣку) утворила ся Русь галицка. Ростиславъ, внукъ Ярослава великого, котрый по волѣ Великого князя зôставъ бувъ княземъ удѣльнымъ надъ краями: Перемышль, Звенигородъ и Теребовля, умераючи лишивъ двохъ сынôвъ: Володаря въ Перемышли и Звенигородѣ, и Василька въ Теребовли, котрѝ то землѣ Великому князю припасти мали. Но оба сыны умѣли такъ мудро завладѣти ними, що остали ся власностію Ростиславичѣвъ. Бувъ то край найкрасшій на цѣлой Руси. Тутъ плыло молоко и мѣдъ, и родила ся пшениця.

Володаръ и Василько були великими мужами. Оба старали ся о пôднесенье своихъ княжествъ, оба були христіянами. Умерли въ р. 1124. и лишили по двохъ сынôвъ, Василько лишивъ: Григорія и Іоанна, а Володаръ: Ростислава и Володимирка, котрѝ засѣли на престолахъ батькôвъ.

Незадовго умерли: Ростиславъ, Григорій и Іоанъ, а Володимирко не пытаючи ся даже, чи суть якѝ иншѝ наслѣдники, чи нѣ, загорнувъ всѣ тотѝ краѣ — цѣлу майже Червону Русь, выбудовавъ надъ рѣкою Днѣстромъ велике мѣсто Галичь, и засѣвъ тутъ въ р. 1141. на золотокованôмъ престолѣ яко першій князь галицкой Руси.

Отъ якимъ то способомъ Русь наша роздѣлила ся на московску и галицку!

(Дальше буде.)

МАЛАЯ МАМЦЯ.

(Повѣстка.)

Була зима. Снѣгъ лежавъ по улицяхъ и огородахъ. Въ маломъ одноповерховомъ домѣ, въ теплой комнатѣ лежитъ собѣ блѣдава займующа панѣ бездѣльно въ атласовомъ фотелю, скоро перевертаючи картки якоись французскои книжки. У ей нôгъ на пôднôжку сидитъ мале, премиле дѣвчатко, на ей головцѣ жовтѣе херувимское волосье. Отець, мужь блѣдавой панѣ есть многотрудящимъ ся мущиною, высокимъ урядникомъ. Передъ полуднемъ працюе ôнъ въ своей канцеляріи, и приходитъ ажь въ пору обѣдову до дому. Пообѣдавши съ своими, занимае ся читаньемъ часописей, опôсля иде въ касино, щобы забавитись. Передъ вечеромъ вертае еще до дому, але лишь тому, щобы ся перебрати и пôйти на мѣсто або въ театръ и вертае пôзно въ ночи.

Блѣдава панѣ съ дочкою всегда лишае ся сама дома, они були самѝ. Ихъ товаришами були лишь образы, которѝ зъ книжокъ повыпадали, и ляльки. А тіи ляльки сидятъ наоколо дитяти на малыхъ червоныхъ дыванахъ и стôльчикахъ, то его товариство. Ту сидятъ: Рузя, котора всегда въ тонкой одежи одѣта есть; Кася, красна лялька съ великими шклянными очима; Михась, лялька-хлопець, въ кучерикахъ, и еще иншіи, которіи сюда въ капелюшикахъ зъ перъ и въ шаляхъ въ гостѣ поприходили.

Блѣдава панѣ мала лишь ту одну дитину, малу Ольгу. Она занимала ся лишь житьемъ дитяти, воспитуючи его лучше, якъ яку королевску дитину. Одну паню, родомъ зъ Франціи, держала она дома, учителѣ ревніи и умѣетніи доходили, а найбôльше причиняла ся сама мати до воспитаня доньки.

И теперъ поглядае мати то на книжку, то на доньку, усмѣхаючись до ней. Наразъ перерывае дѣвчатко свою розмову съ ляльками, обнимае малыми руками матеръ, скрывши головку при ей грудехъ.

„Що ты хочешь, Олю?“ Дѣвчатко не отвѣчае. „Я тебе знаю — ты щось хочешь.“

„Хочу дома остатись.“

„Якъ-то, ты не хочешь съ учителькою на проходъ пôйти?“

„Не хочу, мамцю!“

„А чому нѣ?“

„Понеже мушу дивитись на тіи бѣдніи дѣти, которіи мерзнутъ въ своихъ лѣтныхъ одежахъ, ѣсти не маютъ и которіи рукавичокъ не маютъ. Тогды я встыдаюсь, що —“ и знова припавъ мальчикъ до грудей малои неньки.

„Тіи дѣти до сего вже звыкли,“ сказала мати, „и не бажаютъ ничь лучшого. Але то ще не такъ жалка рѣчь, гôрше есть то, що они лишь ôтъ бѣды школу посѣщаютъ, щобы ся лишь трохи читати научили и лишь тôлько писаня, щобы себе пôдписати.“

„А я такъ богато учу ся,“ отвѣтило дѣвчатко.

Мати вже дальше не вопрошала, завинула свого ангелика въ плащь и кожушокъ и выслала съ учителькою на свѣжій воздухъ. Повертаючи до дому, побачили они въ сѣнехъ дѣти бѣдного шевця, которыхъ лиця були ôтъ зимна порумяненѝ. Заразъ обступили они ту панну маленьку.

„Ось вамъ колачики, сказала дѣвчинка, щобысьте не були голодными.“

„О! якъ тобѣ добре, Олю,“ сказала дитина шевця, „ты маешь добрый кожушокъ, ты не можешь змерзнути.“

„И до того добріи колачи,“ додала друга дѣвчина.

Хлопець, кнобрный мальчикъ, заледве о рôкъ старшій ôтъ малои краса-

виці, стоявъ на боцѣ, завѣсивши руки на шію.

„То еще зъ того, що маю, не найлучше, ôтперла Оля, але учу ся всего, о земли, котра округлиста есть и пять частей свѣта мае; о звѣрятахъ, рослинахъ, звѣздахъ и чужихъ краяхъ, и що въ давныхъ часахъ бувало, а сумно менѣ, що вы того учитись не можете.“

„Правду кажешь,“ отозвавъ ся наразъ хлопецъ, а очи заблисли ему дивно. „То бѣда — все прочое ничимъ.“

„Хотѣвъ бы ты учити ся, Мундку?“ вопросила Оля съ натискомъ. Едмондъ рушивъ лишь раменами.

„Мы такожь! мы такожь!“ закричали дѣвчата.

„Учителей дати вамъ не есмъ въ состоянію,“ отвѣтила Оля, „на тое треба богато грошей, а я ихъ не маю, а коли ихъ мати буду, будете вы вже великими, а тогды всему за пôзно. Але я пôднимаю ся васъ сама всего учити.“

„Чи ты на правду тое зробити хочешь?“ вопросивъ хлопець, влѣпивши на дѣвчинку очи.

„Моя мамця добра и на се позволитъ. Але якъ васъ буду учити, то мусите менѣ повиноватись, тихо заховатись, и пильными бути. Пристаете на тое?

„Пристаемъ!“ загомонѣли бѣдніи дѣвчата.

„Едмондъ, чи будешь и ты мене слухати?“ вопросила Оля.

„Буду,“ отвѣтивъ хлопецъ спустивши очи въ дôлъ.

Оля побѣгла до матери на гору, и предложила ей дѣло въ цѣлой буйности. Блѣдава панѣ позволила на сей предлогъ, наука розпочала ся. Тіи чужіи дѣти приходили що вечера въ ихъ найлучшихъ одежахъ, о той самой годинѣ, съ сошитами до писаня, съ перами, а жовтаво кучерява головка удѣляла имъ якъ якій старый учитель научу. Маленька линія не выходила ей зъ рукъ, щобы за кождымъ разомъ, коли Едмондъ котору зъ сестръ ущипнувъ або ударивъ, добре по пальцяхъ ударити. Сейчасъ звычайно хлопецъ почервонѣвъ, але не казавъ и слова. Зъ ушанованя не кликали дѣти Олю инакше якъ тôлько „Мамцею.“ Насампередъ научили ся они докладно читати и писати. Потôмъ принесла Оля глобусъ и картины, оповѣдала имъ о Александрѣ, Юлію Цезарѣ, а они собѣ запамятовували. Що ся касаетъ того, що найбôльше фантазію хлопчика занимало, то можь сказати, що найбôльше вѣдомости о мореплавателяхъ и ôткрытю земель, то есть вѣдомости о чужихъ краяхъ и частехъ свѣта. Тому пожичила ему маленька мамця книжки о Колюмбѣ и Кортецу, Пѣчарѣ и Робинзонѣ. И чимъ бôльше возраставъ, тымъ сильнѣйшое було въ немъ желанье за тымъ мрачнымъ свѣтомъ, который въ его фантазіи возбуджалъ ся. Маленька мама незадолго була принуждена, своихъ упрямыхъ школярѣвъ острѣйше тримати, але сама она росла споро, а ей очко почало бôльшу силу мати, якъ линія. Одного дня написавъ хлопчина до свого вуйка въ Львовѣ, и нынѣ надôйшла ôтповѣдь, щобы ôнъ тамъ приѣхавъ. Вуйко бувъ купцемъ.

„Поѣду впередъ до Львова,“ сказавъ Едмондъ, „а опôсля до Вѣдня, а въ конець до Америки.“ То була тверда установа у него.

Тяжко було имъ пращатись съ собою. Дѣвчатко плакало а Едмондъ плакавъ такожь. Постава була нынѣ у него славна: маленька котомка на плечехъ, и лѣска въ желѣзной оковѣ. На конець, имивши маліи рученята дѣвчины, поцѣловавъ ею сердечно. Оля спекла рачки, але вже его не укарала, противно зôйшла съ нимъ сходами, вздовжь улицѣ и ажь на рôгъ.

„Я поверну зъ Америки,“ сказавъ хлопецъ.

„Богъ съ тобою.“

„И съ тобою.“ Тай розстались. —

Два лѣта пройшли, Едмондъ писавъ часами. Наразъ не стало листôвъ. Опôсля дôйшовъ одинъ зъ Америки, а потôмъ не було жадного.

За той часъ Оля розвилась на пре-

красну дѣвицю; красота, духъ, образованье отачали ею потройнымъ вѣнцемъ сѣяня, але надôйшло и горе, клопôтъ. Отець умеръ, маетокъ матери пойшовъ за его розрывками. Такъ лишили ся тіи двѣ знатнѣ панѣ самѣ на свѣтѣ, побираючи малу лишь пенсію зъ касы. Але Оля була оборотна, наняла собѣ мале помешканье, зарядила свое домостроительство якъ найощаднѣйше, а сама почала грошѣ зарабляти, гафтованьемъ, шитьемъ, робленьемъ суконь; она и того училася. Ходила такожь за грошѣ учити.

Але надôйшовъ еще гôршій часъ. Одного дня лежала уже блѣдава панѣ на катафальку. Теперъ ажь наступила бѣда и клопôтъ на добру дѣвчину, але она имъ твердо опирала ся якъ бы покусѣ, котора на ей красоту сѣти заставляла. Сидѣла въ своей низькой компатѣ, шіючи при малôмъ столику, канарокъ золотоперистый надъ ôкномъ приспѣвовавъ ей найсолодшіи пѣсни, маленькая китичка зъ розеды отачала ею вонею, а она спѣвала собѣ при роботѣ и лишь тогды, коли на неньку або отця собѣ згадала, залялись ей очка слезами. А часомъ пригадала собѣ и на Едмонда за океаномъ.

Чи есть ôнъ ще тамъ?

И днесь стоявъ его образъ выразно яко сильный, молодый и свѣжый въ ей душѣ, положила на нуту роботу и перестала спѣвати. Въ тôмъ ôтчинивъ ктось дверѣ, а великій мущина съ трохи спаленымъ лицемъ и гарными любими очима вступивъ до комнаты не говорячи и слова, но отворивши руки розплакавъ ся.

А она закричала и вергла ся ему въ обнятія.

„Приходжу," сказавъ Едмондъ, „якъ я прирекъ при прощаню, але лишь по тебе. Мôй маетокъ значный тамъ за моремъ. Хочу, щобы ôнъ бувъ такожь и твоимъ"....

С. М.

Т о я.

Выйдете въ огородъ або въ поле, або въ лѣсъ, всюда росте якесь зѣлье, а кожде мае иншій цвѣтъ, иншій запахъ, иншій овощь, ба и пожитокъ зъ нихъ всѣлякій, а часто и найнепоказнѣйша рослинка есть лѣкарствомъ на многіи слабости, противно же красна съ пречуднымъ цвѣтомъ есть великою трутиною. До тыхъ послѣдныхъ належитъ взасне Тоя, которои образокъ тутъ помѣщаемъ. Вы ею бачили, дѣтоньки, въ огородахъ, где ею для оздобы плекаютъ, а росте она и дико у насъ въ Карпатахъ по тѣнистыхъ мѣстцяхъ; тѣнь есть еи найулюбленѣйше мѣстце.

Родина рослинъ Тоями прозваныхъ ôтличае ся дивною будовою цвѣту. И такъ маютъ всѣ Тоѣ чашу барвну, пятьдѣлочну, съ горѣшнимъ дѣльцемъ шолковатымъ, а корону менше въ око впадаючу о пяти платкахъ, зъ которыхъ два горѣшнѣ суть довгочеренковатѣ, шапочковатѣ, а три прочѣ дрôбнѣ, лусковатѣ; найчастѣйше маютъ тіи зела корнякъ тревалый, бульвисто-згрубѣлый; листье долонисте 5 и 7 або многодѣльне, якъ нарôдъ каже: лабате; цвѣты хорошѣ великѣ, синѣ, у никоторыхъ червонявѣ, бѣлѣ а даже жовтѣ.

Тоя лабуштанъ (Aconitum napellus, blauer Sturmhut, wahrer Eisenhut, tojad mordownik, zły mniszek) такожь **лабачій** (ôтъ лабатого листя) або **пригрѣдъ** названый, цвите темносинимъ цвѣтомъ въ липни и серпни. Плекаютъ его такожь въ огородахъ, где удае ся часами съ цвѣтомъ бѣлымъ. Бадилье есть 1 до $1\frac{1}{2}$ метра высоке.

Тоя тоядъ (Aconitum Stoerkeanum, piekielne ziele,) такожь **синецвѣта** прозвана, уважана ôтъ гдекоторыхъ лишь за ôтмѣну лабуштана.

Тоя вовча (Aconitum lycoctonum, Wolfs-Eisenhut, wilczy jad) ôтзначае ся цвѣтомъ ясножовтымъ, часомъ блѣдорожевымъ; росте такожь въ гôрскихъ лѣсахъ.

Въ огородахъ у насъ часто плекаютъ тіи

и другй роды Той для хорошихъ цвѣтôвъ, которй невластиво зовутъ черевичками (хиба що цвѣтъ подôбный есть до черевичка) або кониками (хиба що въ цвѣтѣ въ серединѣ знаходятъ ся прутики до коника подôбнй.) Всѣ однакожь Тоѣ, а именно синецвѣтнй, суть сильно ѣдовитй, найбôльше ѣдкимъ есть корѣнь; трутина та есть тымъ сильнѣйша, чимъ бôльше рослина росте въ тѣни. Дѣланье трôйне (ѣдовите) тыхъ зелъ походить ôтъ такъ званои тоины (аконитины, aconitum) и другого вещества, мало еще выслѣдженого, яке выступае въ ростинѣ въ часъ, коли цвите. Аконитика (тоина) въ хемии зачислена до альколоидôвъ (alkoloid); есть то твориво бѣле, безъ запаху, терпкого смаку, розпускае ся лишь въ алькоголю и етерѣ; мае власнôсть розширюваня зрѣницѣ; въ бôльшой мѣрѣ приводитъ заворотъ головы, сильнй корчѣ а даже и смерть. Сокъ, якій зъ кореня або листя выступае, коли подусимъ, есть мôцный, пекучій, ôтъ чого уже и языкъ пухне, коли ся рослину ту гризе, а забарвленье тѣла тымъ сокомъ творитъ червонявіи плямы. Въ гдекоторыхъ сторонахъ заправляюъ коренемъ мясо, призначене до троеня волкôвъ, лисôвъ, котôвъ, щурôвъ и мышей, а вываръ (юшка) зъ корѣня або листя до нищеня домового хробацтва (плюгавства) якъ: швабôвъ, свирщкôвъ, блощиць, блохъ и рôжного рода пархôвъ у звѣрятъ домашнихъ.

Одтроями т. е. середниками противъ затроеного аконитиною суть: оцетъ, сокъ цитриновый и сильна чорна кава.

Въ гôрскихъ околицяхъ чмелѣ земнй часто збираютъ мѣдъ зъ цвѣтôвъ Тоѣ, а той спожитый може навести хоробу. Въ Швайцаріи одинъ пастухъ наѣвшись меду чмелиного приплативъ житьемъ. Часомъ и маліи несвѣдомй дѣти зрываютъ цвѣты Тоѣ, щобы выссати зъ нихъ солодкій сокъ, который есть такожь шкодливымъ. Належитъ отже выстерѣгатись тои рослины, котора впрочемъ кромѣ красного цвѣту не посѣдае чрезвычайного запаху, и въ городахъ не плекати еи, особливо тамъ, где суть маліи дѣти; а коли уже конче для оздобы огороду плекаетъ ся, то обучати дѣтей о наслѣдкахъ шкодливости еи.

Тоя, хотяй есть утрôйне зѣлье, може однакожь отвѣтно ужита, становитись довôдным лѣкомъ. Такъ уживаютъ молодого листя Тоѣ, добре высушеного и розтертого (folia et herba aconiti napelli) въ гостцю, ломачцѣ, порушеницѣ, въ недугахъ легковыхъ, въ хоробахъ артретычныхъ (запалѣняхъ суставôвъ), въ болю зубôвъ и др., именно въ гомеопатіи мае Aconitum важне значенье. Бôльше ще уживаный есть екстрактъ Тоѣ (extractum et tinctura aconiti) а именно зъ корѣня свѣжого, которого бере ся $^1/_6$ грана 2—5 разы денно стопнево до $^1/_2$ грана въ порошкахъ, пигулкахъ або и розчинѣ до внѣшного натираня въ сильныхъ нервовыхъ болѣзняхъ такъ званыхъ реуматизмахъ и гихтахъ. Въ лѣкарствѣ Гуцулôвъ Тоя разомъ съ Одоляномъ (Valeriana officinalis), о которой пôзнѣйше поговоримъ, часто уживае ся въ рôжныхъ недугахъ людей и худобы — а тому и каже Гуцулъ:

Кобы не тоя тай не одолянъ,
Тобы ходила хороба якъ панъ.

П.

(Оповѣданье о бузькахъ слѣдуетъ въ слѣдуючôмъ числѣ съ помѣщеньемъ иллюстраціи.)

Домовй забавы дѣтей.

(Списавъ Дмитро Вѣнцковскій.)

III. Загадки.

„Щожь сегодня будемо робити?" сказали дѣти дня слѣдуючого; „треба бы щось нового вынайти!"

„Укладаймо загадки," сказала Мариня.

„Добре, добре, укладаймо!"

„Я вамъ першій завдамъ загадку," сказавъ Влодко, думный, що бнъ вже чимсь може повеличати ся и такожь числити ся до товариства. „Ану, згадайте, що то таке:

„Изъ верха лбй, въ серединѣ нитка,
А засвѣтите, то буде ся видко?"

Михась, небачный на легкбсть загадки, бтповѣвъ поважно: „То свѣчка!"

Зося засмѣялася въ голосъ.

„Певне тобѣ кто допомбгъ бтгадати," додавъ жартоблявый Ивась.

„Алежь я першій разъ чую ту загадку," услраведливлявъ ся Михась, не домѣрко ючи ся даже, якъ они собѣ зъ него жартуютъ, и що разъ лекшй загадки ему ставляютъ.

Тогды сказала Мариня: „А знаете вы пріятеля, котрый хоть холодный, нерухомый якъ камѣнь, хоть опущеный всѣми въ дни щастливй, при першой нагодѣ готовъ насъ пріяти, огрѣти при своемъ сердци, потѣшити, розвеселити и николи насъ не опускае за нашу невдячнбсть?"

„О здрадилась ся, сестричко," сказавъ Ивась; „вже я хотѣвъ, Богъ знае куды за тымъ пріятелемъ глядати, а то вижу: печь!"

„А знаете то красне сотворѣнье, убране въ одежь зелену, съ лицемъ гладкимъ якъ аксамитъ и румянымъ, а сердцемъ твердымъ мовь камѣннымъ?"

Таку загадку завдала Зося и тѣшила ся дуже, що ажь по кблькохъ попыткахъ удало ся бтгадати, що то: черешня-ягода.

„Що то буде, запытавъ Ивась, що не мае ани формы, ани голосу, ани смаку, ани барвы, а безъ него жадне жіюче сотворѣнье истнувати не могло бы?"

Вода! сказала Зося.

Воздухъ! додала Мариця.

„Згадалисьте, бо одно и друге може бути и тамъ умисне тое укладавъ я, щобы васъ тымъ довше держати въ непевности."

Подано чай. Марица встала, щобы помочи матери при роздаваню шклянокъ, бо то було ей обовязкомъ. Знала она уже пріятый порядокъ и не ошибала ся въ немъ. Мати заставляла ею уже до того, а то додавало ей въ очахъ молодшой рбднѣ лишь бблышои поваги.

На тбмъ кбнчились загадки, но все черезъ нихъ цѣль осягнена. Умыслъ дѣтинный ожививъ ся, малй робтники убавились, а прійде часъ, що они знову бтжіютъ, повторятъ ся, перенесутъ ся зъ устъ до устъ, и скоротятъ и упріємнятъ довгій, понурій, осѣнный або зимовый вечеръ.

Загадки:

I.

Въ лѣсѣ ся родило,
Въ мѣстѣ ся робило,
А на село прійшло,
Бабами трясло.

II.

Ходятъ по поли
По два соколы,
Звязанй за шію,
Хвостомъ землю рыютъ.

III.

Сѣрый качуръ бѣгае по млацѣ,
Пѣснь одну все спѣвае,
Але лишь въ лѣтѣ, бо въ осени въ чужй
Краѣ бтлѣтае.

Значенье загадокъ зъ ч. 4. и 5.

I. Паперъ. — II. Жаба и бузько — III. Колисва!

Значенье шарадъ зъ ч. 4. и 5.

I. Полиця. — II. Фердинандъ Благій — панщина.

Издатель и редакторъ Исидоръ Трембицкій.

Зъ печатнѣ М. Бѣлоуса въ Коломыи 1881